

СТАНОВИЩЕ

Относно: Открита процедура за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от докторант в самостоятелна форма на обучение в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“ към катедра „Педагогически и социални науки“ на ПФ.

Автор на становището: Проф. д-р Таня Борисова, д.н. член на научното журиито със Заповед № 1320/15.05.2019 г. на Ректора на Тракийския университет

Докторантът Мариан Георгиев Делчев е допуснат до публична защита след обсъждане на дисертационния труд на тема: „Развиване на картографската грамотност на студенти от педагогическите специалности“ след обсъждане в катедра „Педагогически и социални науки“ в ПФ на ТрУ, на заседание от 24.04.2019 г. Спазени са всички процедурни правила за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Р България и съпътстващите го правилници на ТрУ.

1. Професионална биография на кандидата:

Ас. Мариан Делчев е завършил СУ, специалност „География“, с квалификация Магистър - „Географ“, Специалист по организация на туризма“, „Учител по география“. Непосредствено след завършването си работи в сферата на туризма, след това и като учител по география -1987-89 г. След спечелен конкурс, през 1990 г. е назначен за асистент в ДИПКУ – Ст. Загора, където до 2012 г. провежда различни квалификационни форми с учители по география, икономика и пр. От 2012 г. е асистент в ПФ на ТрУ като преподавател по „Методика на обучението по Околен свят, Човекът и обществото, Човекът и природата“, „Формиране на картографска грамотност в начален етап на обучението“, „Природна география на България“, „Социална и икономическа география на България“, „Методика на организацията и провеждането на учебните екскурзии в начален етап на обучението“. Освен основния хорариум, ас. Делчев е ръководител на преддипломния стаж на студентите от специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“;

2. Оценка на дисертационния труд:

Дисертацията на тема „Развиване на картографската грамотност на студенти от педагогически специалности“ е в обем 253 страници. Направен е анализ на проблема, описани са основните концепции и е изведен модел за развиване на комплексна картографска грамотност и формиране на предметно-методическа компетенция, базиран на теоретични постановки и емпирични изследвания. Осъществено е апробиране на модела в рамките на

четири последователни учебни години и статистически анализ на получените данни. Дисертацията се състои от увод, изложение и анализ на теоретичните концепции и емпиричните данни в три глави, заключение, библиография и 25 приложения.

Актуалността на изследваната проблематика се определя от факта, че през предходните години не е предприемано изследване на картографската грамотност и свързаните с нея предметно-методически компетенции на студенти от педагогическите специалности.

Докторантът е провокиран от анализа на следните предизвикателства в съвременното висше образование - европейски документи, програми и стратегии отнасящи се до развитие и модернизация на съвременното образование във висшето училище. Термините „компетенция” и „предметно-методическа компетенция“, които са широко прилагани в тях и присъстват в учебните програми; изследвания и теоретични източници, които показват, че картографската грамотност на студентите педагози е от значение и допринася за усъвършенстване на учебния процес, като развитие, и като резултат от нововъведения структурно-функционален модел на обучение.

В контекста на горепосоченото и в резултат от задълбочени теоретични проучвания, докторантът стига до извода, че недостатъчно разработени остават редица теоретични и практико-приложни научни въпроси, отнасящи се до: ролята на картографската грамотност на началния учител и методиката за формиране на начална картографска грамотност като професионална компетенция в цялостния учебен процес в педагогическите специалности; позициите на основните субекти – преподаватели и студенти в процеса на реализиране на целенасочено обучение за развитие на собствената на студентите картографска грамотност и за овладяването на методиката на формирането на начална картографска грамотност в началното училище; организационните и педагогическите условия за оптимална ефективност на обучението и изграждане на професионалната компетентност на бъдещите учители.

Според изведените проблемни области и поставените научни въпроси, са изведени темата на изследването обектът, предметът, целта, задачите и научната хипотеза, като компоненти на методологията на изследването. Познавам прецизността, задълбочеността и добросъвестността на ас. Делчев и съм убедена в обективността на резултатите от дисертационния му труд. Теоретико-експерименталният характер на изследването е обоснован от използването на комплексен набор от изследователски методи, които

обосновават получените реални резултати. Изкушавам се да подчертая и значимостта на изследвания проблем поне в три направления: **Обществена значимост:** Актуалността на разглеждания проблем произтича от обществените потребности и очаквания към образованието в условията на широка информатизация на съвременния свят, както и от възможностите на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) за повишаване качеството, възможността за достъп и до голяма степен – за масовизирането на географска информация – достъпа, обработката, представянето и използването на географски данни. Може да се твърди, че градивен елемент и едновременно – резултат на няколко от ключовите компетентности в Европейската референтна рамка за ключови компетентности, както и на уменията за самостоятелно учене и събиране на информация е картографската грамотност, като част от професионалната компетентност на съвременния начален учител; **Теоретична значимост** – в дисертацията си ас. Делчев анализира и обобщава теоретични постановки (и практически идеи) за развитието на картографската грамотност на индивида в системата на висшето образование на базата на концепциите за съвременния образователен процес, интерактивността, развитието на познавателните способности, самостоятелната работа на студентите, като основа за развитието на тяхната методическа компетентност. В дидактически аспект разработването на дидактически модел дава научно обоснована от методическа гледна точка яснота относно промяната на основополагащи характеристики на образователния процес. Промените са насочени към повишаване качеството на обучението в контекста на развитие на картографската грамотност на студентите, като средство за формиране на професионалните им компетенции чрез активна познавателна дейност; **Практическа значимост** - Разработването и прилагането на дидактически модел за развиване на картографската грамотност на студентите начални педагози в хода на академичната им подготовка допринася за преодоляване на съществуващите в обучението и наследени от училищната практика недостатъци - необосновано подценяване на картографските знания и умения, остаряла методология на формирането им, непълно, често и хаотично формиране, следствие преди всичко от недостига на учебно време.

Приносни моменти: Приносите на дисертационното изследване откривам в три аспекта:

3.1. Научно - теоретичен:

- Дефиниран е понятиен апарат, който има очертана описателна, обяснителна и познавателна функция. Понятиеният апарат на изследването

позволява коректна интерпретация на изследваните параметри на комплексната картографска грамотност на студентите и на формираните в резултат на обучението елементи на предметно-методическата професионална компетенция;

- Разработен е структурно – функционален дидактически модел за развиване на картографската грамотност и формиране на предметно методически компетенции на студентите от педагогически специалности с варианти за приложението му при различни специалности и форми на обучение.

3.2.Експериментално изследователски:

- Реализирано е теоретико-приложно изследване с емпирична част (констатиращ и развиващ експеримент). Това определя неговата достатъчно висока степен на детайлност, надеждност и валидност при изследване на процеса и резултатите от обучението по избираеми дисциплини в педагогическите специалности;

- Диференцирани са обхватът, съставът, структурата и критериите за комплексната картографска грамотност на студентите и предметно-методическата професионална компетенция за формиране на начална картографска грамотност.

3.3. Практико- приложен:

- Конструиран е апробиран и приложен адекватен диагностичен инструментариум – дидактически тестове и практически задачи за аудиторното и извън-аудиторното обучение на студентите. Диагностичният инструментариум е разгърнат в емпиричната част на изследването.

- В хода на изследването е разработен и частично апробиран образователен сайт по дисциплината „Формиране на картографска грамотност в начална училищна възраст“, който отговаря на професионалните потребности в подготовката на бъдещи начални учители и повишава ефективността на учебния процес. Сайтът включва информационни модули по разработения модел на учебно съдържание и интерактивни дидактически задачи за развитие на основните знания, умения и професионална предметно-методическа компетенция при променливо входно ниво на картографската грамотност на студентите;

- Мястото на комплексната картографска грамотност на началния учител в този модел има интегрираща функционалност в обхвата и на предметните и на методическите специални компетенции, като запазва предметното си

съдържание и комплекса от методически специални знания и умения. Затова в изследването тя се извежда като структура, различна от функционалната грамотност – „употреба за себе си“ и от картографската компетентност, присъща на съответния специалист.

4. Автореферат и публикации

Авторефератът отразява в пълна степен постиженията на дисертационния труд и най-значимите моменти от него.

По темата на дисертационния труд са приложени 5 публикации, от които една в индексирано списание и 4 – в реферирани.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Като отчитам актуалността и значимостта на изследваната от дисертанта проблематика, научните му приноси, разпознаемостта в професионалните среди, респектирана от стила и уменията за анализ на ас. Делчев,, убедено предлагам на научното жури **да гласува ас. Мариан Делчев да придобие** образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност „Теория на възпитанието и дидактика“ към катедра „Педагогически и социални науки“ на ПФ.

21.06. 2019 г.

Проф. д-р. Таня Борисова, д.н.

OPINION

Regarding: Open procedure for obtaining the educational and scientific degree "doctor" by a PhD student in an autonomy form of education in a higher education area 1. Pedagogical sciences, professional field 1.2. Pedagogy, scientific specialty "Theory of Education and Didactics" at the Department of Pedagogical and Social Sciences of the Faculty of Pedagogy.

Author of the Opinion: prof. Tanya Borisova, DSc - member of the Scientific Jury with Order № 1320/15.05.2019 by the Rector of Trakia university.

The PhD student Marian Georgiev Delchev was admitted to public defense after discussing the dissertation thesis on topic: „Development of the cartographic literacy of students from pedagogical specialties” after discussion at the department „Pedagogical and Social sciences“ in Faculty of Pedagogy at Trakia university, at a meeting on 24.04.2019. All the procedural rules for the implementation of the Law on Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria and the accompanying regulations of Trakia University have been followed.

Professional Biography of the Candidate:

Asst. Prof. Marian Delchev is a graduate of the Sofia University - specialty „Geography“, with a Master's degree – „Geograph“, Tourism Organization Specialist“, „Geography teacher“. Immediately after graduation he works in the field of tourism, and after that as a teacher by Geography- 1987-89. After winning a contest, in 1990 has been appointed as an assistant at “Department for Information and Teacher Training”, – Stara Zagora, where he holds various qualification courses with geography teachers by 2012, and other. Since 2012 he is assistant professor in Faculty of Education at Trakia University – as a teacher on „Methodology of Education in the World, Man and Society, Man and Nature“, „Formation of cartographic literacy at the initial stage of the training“, „Natural Geography of Bulgaria“, „Social and Economic Geography of Bulgaria“, „Methodology of organizing and conducting the study excursions in the initial stage of the training“. In addition to the basic course, Assoc. Prof. Delchev is the head of the pre-graduate practice of the specialty students „Preschool and primary school pedagogy“.

1. Evaluation of dissertation:

Dissertation on topic „Development of the cartographic literacy of students from pedagogical specialties” is in a volume of 253 pages. There is an analysis of the problem, the basic concepts are described and a model for developing complex cartographic literacy is presented and the formation of an object-methodological

competence based on theoretical and empirical studies. The model approbation was carried out within four consecutive academic years and a statistical analysis of the received data. The dissertation consists of Introduction, Presentation and Analysis of theoretical concepts and empirical data in three chapters, conclusion, bibliography and 25 applications.

The actuality of the studied problem is determined by the fact that during the previous years there was not undertaken a study of cartographic literacy and related subject-methodological competences of students from the pedagogical specialties.

The PhD student is provoked by the analysis of the following challenges in contemporary higher education – European documents, programs and strategies regarding to development and modernizing of the contemporary education in higher education. The terms "competence" and "subject-methodological competence", which are widely applied in them and are present in the learning programs; research and theoretical sources that show that the cartographic literacy of student educators is important and contributes to the improvement of the learning process, such as development, and as a result of the innovating structural and functional model of learning. In the context of the above and as a result of in-depth theoretical studies, the PhD student concludes, that insufficiently developed are a number of theoretical and practical applied scientific issues concerning: the role of the cartographic literacy of the initial teacher and the methodology for the formation of initial cartographic literacy as a professional competence in the overall teaching process in pedagogical specialties; the positions of the main subjects – teachers and students in the process of realizing purposeful training for the development of the students' own cartographic literacy and for mastering the methodology of the formation of initial cartographic literacy in elementary school; organizational and pedagogical conditions for optimal learning efficiency and building the professional competence of future teachers.

According to the presented problem areas and the scientific questions, the topic of the study, the subject, the aim, the tasks and the scientific hypothesis are presented as components of the methodology of the research. I know the precision, conscientious mind and thoroughness of Ass. Prof. Delchev and am convinced of the objectivity of the results of his dissertation work.

The theoretical-experimental nature of the study is based on the use of a comprehensive set of research methods that justify the obtained results.

I am also tempted to emphasize the importance of the research problem in at least three directions: **Public significance:** The actuality of the described problem stems from the public needs and expectations of education in the context of the

broad informatisation of the modern world, as well as the capabilities of information and communication technologies (ICT) to improve quality, accessibility and to a great extent - for the massification of geographic information - the access, processing, presentation and use of geographic data. It can be argued, that a building element and, at the same time, a result of several key competences in the European Competence Framework, as well as of the skills for self-learning and information gathering is cartographic literacy as part of the professional competency of modern primary school teacher; **Theoretical significance** – in his dissertation Asst. Prof. Delchev analyzes and summarizes theoretical statements (and practical ideas) for the development of cartographic literacy of the individual in the higher education system on the basis of the concepts of the modern educational process, the interactivity, the development of the cognitive abilities, the self-study of the students, as a basis for the development of their methodical competence. From the didactic point of view, the development of a didactical model provides scientifically methodologically clear clarification of the change in the fundamental characteristics of the educational process. The changes are aimed at enhancing the quality of education in the context of the cartographic literacy development of the students, as an tools of forming their professional competences through active cognitive activity; **Practical significance** - The development and implementation of a didactic model for the development of the cartographic literacy of the initial teacher educators in the course of their academic training contributes to overcoming the deficiencies existing in the training and inherited from the school practice - unwarranted underestimation of cartographic knowledge and skills, outdated methodology of their formation, incomplete, frequent and chaotic formation, mainly due to the shortage of school time. **Contributing moments:** I find the contributions of the dissertation study in three aspects:

3.1. Scientifically - theoretical:

- Was defined a conceptual apparatus which has a descriptive, explanatory and cognitive function. The conceptual apparatus of the research allows correct interpretation of the studied parameters of the complex cartographic literacy of the students and of the elements of the subject-methodological professional competence as a result of the training;
- A structural - functional didactic model was developed for the development of cartographic literacy and the formation of subject - methodological competences of the students from pedagogical specialties with variants for its application in different specialties and forms of education.

3.2. Experimental - research:

- A theoretical and applied study with an empirical part has been carried out (finding and developing experiment). This determines its sufficiently high degree of detail, reliability and validity in the study of the process and the results of the training in optional disciplines in pedagogical specialties;
- The scope, composition, structure and criteria for the students' complex cartographic literacy and subject-methodological professional competence for the formation of initial cartographic literacy are differentiated.

3.3. Practical application

- Appropriate diagnostic tools have been designed and applied – didactic tests and practical assignments for the auditorial and out-of-the-art training of students. Diagnostic tools are deployed in the empirical part of the study.
- In the course of the study, an educational site for the discipline was also developed - „Formation of cartographic literacy at primary school age“, which responds to professional needs in the preparation of future primary teachers and increases the efficiency of the learning process. The site includes information modules on the developed model of educational content and interactive didactic tasks for the development of the basic knowledge, skills and professional subject-methodological competence at the variable entry level of the cartographic literacy of the students;
- The place of the complex cartographic literacy of the initial teacher in this model has an integrative functionality in the scope of both subject and methodological special competencies, retaining its subject matter and the complex of methodologically special knowledge and skills. Therefore, in the study, it is presented as a structure other than functional literacy – „use for itself“ and from the cartographic competence inherent in the respective specialist.

4. Abstract and publications

The abstract reflects the achievements of the dissertation and the most important moments of it.

There are 5 papers on the dissertation thesis, one in an indexed journal and 4 in the referenced.

CONCLUSION: Taking into account the relevance and significance of the problems investigated by the dissertant, his scientific contributions, the recognition in the professional circles, as for the analysis and analysis skills of Asst. Prof. Delchev, I convincingly suggest to the scientific jury to vote for Asst.

Prof. **Marian Delchev** to acquire the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 1. Pedagogical sciences, professional field 1.2. Pedagogy, scientific specialty "Theory of Education and Didactics" at the Department of Pedagogical and Social Sciences of the Faculty of Pedagogy at Trakia university.

21.06. 2019

Prof. Tanya Borisova, DSc

